

життя з метою покращення рівня якості своєї життєдіяльності. Це свідчить про важливість діяльності ТЦСО. Підтвердженням цього також є також те, що 95% опитуваних повідомили про те, що при можливості хотіли б займатися саморозвитком та самовдосконаленням. Опитувані зазначили рейтинг сфер занять у яких би хотіли розвиватися у даний час, а саме : громадська діяльність, волонтерство, творчість. Такий високий відсотковий показник відповідей на дане запитання дає нам орієнтир у пошуці змістовного надання соціальних послуг для людей похилого віку та їх різноманітності.

Таким чином, комплексне дослідження змісту діяльності ТЦСО щодо соціального обслуговування людей похилого віку дає можливість успішно вирішити питання організації соціальної допомоги людям похилого віку з урахуванням їх запитів і проблем на місцях на засадах взаємодії керівників, фахівців, клієнтів, розвивати нові моделі соціальних центрів, реалізовувати проекти розвитку інноваційних моделей надання соціальних послуг.

Список використаних джерел

1. Головне управління статистики у Чернігівській області.URL:
<https://www.chernigivstat.gov.ua/statdani/Demog/index.php>.

2. Типове положення про територіальний центр соціального обслуговування (надання соціальних послуг: затверджено постановою КМУ від 29.12.2009 р. №1417.URL:
<https://www.kmu.gov.ua/npas/24323737>

Конончук Д. І.,

аспірант кафедри педагогіки, початкової освіти та освітнього менеджменту, магістр соціальної педагогіки

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя (м. Ніжин, Україна)

ФОРМУВАННЯ БЕЗПЕЧНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ: ДЕЯКІ АСПЕКТИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ

Серед викликів сучасності, які висувують нові завдання перед соціальними педагогами та соціальним працівниками, і вимагають негайної практичної роботи, звертає на себе увагу проблема формування безпечної поведінки учнів підліткового віку. Це пов'язано з численними чинниками, які негативно впливають на здоров'я молоді. Особливе місце серед них посідають шкідливі звички та ризикована поведінка. Так, за результатами досліджень ЮНІСЕФ в Україні, серед учнівської молоді 12,5% хлопців і 7,1% дівчат палили протягом останніх 30 днів; марихуану та інші «легкі» наркотики протягом останнього місяця вживали 3,8% хлопців та 1,6% дівчат. Проте, найвищими є показники вживання алкоголю – 22,2% хлопців та 23,4% дівчат [8].

Підлітки, внаслідок особливостей соціальної ситуації розвитку особистості на даному віковому етапі, складають особливу категорію ризику (діти віком 10-14 років). Вони вже можуть цілком самостійно усвідомлювати свої дії, але ще не вміють передбачати наслідки власних дій для соціуму і себе, внаслідок чого виникає ймовірність виникнення порушення здоров'я або інших небезпек у них самих або тих, хто їх оточує. Тому вони потребують особливої уваги та підтримки з боку соціальних інститутів, соціальних служб та працівників соціальної сфери. Особливо гостро постає питання соціально-педагогічної підтримки формування безпечної поведінки підлітків в контексті профілактичної діяльності щодо різного роду дій і вчинків, які можуть привести до трагічних або навіть фатальних наслідків для них самих або для оточуючих.

Проблема безпечної поведінки підлітків зумовлена складними життєвими обставинами, безвідповідальним ставленням до себе, своїх вчинків, відсутністю необхідної інформації або її недостовірністю, негативними явищами в дитячому та молодіжному середовищі, що робить її областю багатьох наукових досліджень. Особливе місце у вивченні і вирішенні даної проблеми, на нашу думку, належить соціальній педагогіці (Т. Алексеєнко, Р. Васильєва, С. Гвозд'їй, Л. Карнаух, С. Кушнар'єв, В. Латчук, Н. Лизь, Ю. Науменко,

А. Попков, Л. Сідорчук, М. Снітко і ін), яка характеризує безпечну поведінку особистості як «поведінку, яка відображає відповідальне ставлення людини до свого життя і наслідків власних дій і вчинків в різних життєвих ситуаціях і в різному оточенні» [7, с.343]. Проявами безпечної поведінки є: здоровий спосіб життя, відсутність залежностей, шкідливих звичок, дотримання соціальних норм і ін. Серед багатьох соціальних інститутів, що впливають на формування безпечної поведінки дітей, в тому числі і підлітків, дослідники виділяють школу, яка є не тільки однією з сфер набуття досвіду безпечної поведінки, а й грає першорядну роль в цьому процесі [1]. Такий підхід передбачає реалізацію соціальним педагогом соціально-педагогічної підтримки особистості учнів на всіх етапах їх розвитку. Тому в роботах таких дослідників як Т. Алексеєнко, Л. Аксьонова, Т. Анохіна, Н. Галагузова, Н. Заверико, І. Липський, І. Макаренко, В. Тесленко соціально-педагогічна підтримка виступає особливим предметом наукового пошуку, який на даний момент вивчений недостатньо. У науковому контексті «соціально-педагогічна підтримка особистості» розглядається науковцям як: допомога і захист, здійснення виховного впливу на дитину і створення педагогічних умов для його нормального розвитку; процес підтримки і посередництва; надання превентивної та оперативної допомоги дітям у самореалізації та самовизначенні, сприяння; допомога соціального педагога кризовим категоріям учнів.

Аналіз досліджень дозволяє нам прийти до висновку, що соціально-педагогічна підтримка змістовно є діалектичною єдністю соціальної та педагогічної підтримки і визначається вченими як соціально-педагогічна діяльність, спрямована на виявлення, визначення і вирішення проблем дитини з метою реалізації та захисту її прав на повноцінний розвиток і освіту [2; 3; 5]. У разі соціально-педагогічної підтримки як діяльності соціального педагога, на думку Н. Заверико, вона спрямована на створення умов, сприятливих для розвитку у вихованця задатків і здібностей, для визначення мети, реальних прагнень, усвідомлення своїх труднощів, проблем, можливостей, лінії розвитку, набуття знань про життєві проблеми і, відповідно, на формування у підлітків умінь, навичок щодо подолання своїх труднощів, вирішення власних проблем [4]. Результатом соціально-педагогічної підтримки має стати зміцнення бажання підлітків справлятися зі своїми труднощами, наявність умінь і навичок вирішення конкретних проблем, самоконтролю і самодопомоги в складних життєвих ситуаціях.

У соціально-педагогічній діяльності з підлітками з формування безпечної поведінки можна використовувати такі тактики педагогічної підтримки (за Н. Михайловою):

- "захист" (застосовується тоді, коли підліток є "жертвою обставин". Соціальний педагог як соціальний адвокат - захищає дитину від негативних обставин, які блокують його активність і розвиток);

- "буфер" (пом'якшує негативні обставини; соціальний педагог як вихователь розвиває у дитини здатності позбутися страху перед обставинами);

- "допомога" (базується на постулаті, що підліток багато що може зробити для себе, якщо буде активний в рішенні своєї проблеми. Соціальний педагог повинен допомогти йому усвідомити це. У тактиці допомоги відбувається цілеспрямоване відновлення природньої потреби підлітка - бути серед інших і рівним іншим. Допомога створює йому умови для самовипробування, але мінімізуючи переживання помилок шляхом емоційної підтримки. Він може побачити і відчути ситуацію одночасно з двох сторін: з позиції особистого «Я» і з позиції інших людей);

- "сприяння" (створює умови для того, щоб підліток, уявляючи своє майбутнє, свідомо будував своє «сьогодні» і керував ним. Отримавши об'єктивну можливість вибирати, він повинен стати суб'єктом цього вибору. Слід створити умови, щоб подолати у дитини страх перед невідомим, для розвитку його здатності здійснювати вибір, для розширення його суб'єктивного досвіду);

- "взаємодія" (полягає в тому, що підліток знаходить досвід проектування спільної діяльності. Соціальний педагог через взаємодію з дитиною реально може допомогти йому під час вирішення життєвої ситуації, доповнивши її тим, у чому підліток поки ще не є самодостатнім [5].

У рамках соціально-педагогічної підтримки як напрямку діяльності соціального педагога накопичено значний арсенал різноманітних засобів роботи з організації змістовного дозвілля підлітків, профілактики негативних явищ, розвитку творчих здібностей, які вимагають узагальнення, систематизації, об'єднання в комплекс і можуть бути спрямовані на вирішення проблеми формування безпечної поведінки підростаючого покоління. До них ми відносимо: ігротеку - систему ігор, які пропонуються з метою створення умов для змістовного дозвілля, пропаганди безпечної поведінки; різні заходи культурно-розважального (наприклад, танцювальні) і спортивно-оздоровчого характеру, що забезпечують змістовність дозвілєвої діяльності підліткам і сприяють формуванню безпечної поведінки; форум - театр - інтерактивна театральна методика, яка має на меті спільне знаходження артистами і глядачами шляхів вирішення запропонованої в спектаклі соціальної проблеми, що відбувається безпосередньо під час вистави і передбачає інтерактивне залучення глядачів у створення канви театральної дії; флешмоб - псевдо - театр, продукт творчих дій його учасників, який має на меті формувати вміння і мотивацію підлітків щодо безпечної поведінки, розвиток їх комунікативних здібностей, сприяти організації продуктивного дозвілля даної цільової категорії; ефективними також є соціально-педагогічний тренінг, акція, квест та інші форми роботи. Сукупність зазначених форм, прийомів, методів організації та проведення дозвілєвої діяльності в умовах мікросередовища, максимально орієнтованих на прищеплення підліткам життєвих стандартів, спрямованих на формування безпечної поведінки особистості, ми визначаємо як комплекс засобів соціально-педагогічної підтримки з формування безпечної поведінки підлітків. Комплекс засобів соціально-педагогічної підтримки з формування безпечної поведінки підлітків може бути класифікований за рівнем складності (прості - ігротека; складні - соціальна акція); за складом і кількістю учасників (індивідуальні - бесіди; масові - танцювальні конкурси, дискотеки); за рівнем творчості (репродуктивні - вікторина, ігротека; творчі - конкурси графіті, соціальних плакатів); за видом діяльності (пасивні - концерти, активні виступи форум-театру, спортивні змагання); за характером спілкування (безпосередні - вікторина, квест; опосередковані - виставка малюнків); за призначенням (когнітивні - інтелектуальні ігротеки; мотиваційні - виступи форум-театру, флешмоби; поведінкові - конкурси театралізованих постановок, соціально-педагогічні ситуації).

Таким чином, в сучасних умовах особливої актуальності набуває соціально-педагогічна підтримка підлітків у формуванні безпечної поведінки. Це пов'язано з постійно змінюваними складнощами соціального життя. Соціально-педагогічна підтримка як напрям діяльності соціального педагога з формування безпечної поведінки підлітків спрямована на допомогу в адаптації та розвитку особистості, оволодіння нормами і правилами життя в суспільстві, знаннями і вміннями будувати відносини в ньому, в набутті особистістю таких характеристик як творчий характер життєдіяльності, можливості самій проектувати своє майбутнє, прагнення до набуття сенсу життя, ставлення до іншої людини як до самоцінності. Важливими умовами ефективності такої діяльності є використання тактик педагогічної підтримки та комплексу відповідних засобів.

Список використаних джерел

1. Алексеенко Т. Ф., Кушнар'ов С.В. Ризикована поведінка: посібник. Вінниця; ТОВ «Фірма «Планер», 2013. 172с.
2. Дейніченко Т. І. Педагогічна підтримка в системі роботи вчителя . *Педагогіка та психологія : зб. наук. праць*. Харків: ОВС, 2002. Випуск 22. С. 88 - 92.
3. Енциклопедія для фахівців соціальної сфери./ За заг. ред. проф. І. Д. Звереві. Київ. Сімферополь: Універсум, 2012. 536с.
4. Заверико Н. В. Соціально-педагогічна підтримка підлітків у притулку для неповнолітніх. *Вісник Запорізького національного університету*. Запоріжжя: ЗНУ, 2009. № 2. URL : <http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2009/Pedagogi-2-2009/077-80.pdf>

5. Михайлова Л. Безпека в НС соціального характеру. Система «людина – соціальне середовище». *ОБЖ*. 2006. №4. С. 18 – 23.
6. Олиференко Л. Я. Социально-педагогическая поддержка детства. Муниципальная система. Москва : Нар. Образование, 2002. 112с.
7. Соціальна педагогіка: словник-довідник / За заг.ред. Т. Ф. Алексеєнко. Вінниця: Планер -2009. 542с.
8. UNICEF. Health programme. 2018. URL. <https://www.unicef.org/ukraine/health-programme>.

Кравченко О. О.,

доктор педагогічних наук, професор, декан факультету соціальної та психологічної освіти
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини (м. Умань, Україна)

ІНКЛЮЗИВНИЙ ТУРИЗМ У КОНТЕКСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Комплексний характер інклюзивного туризму, на нашу думку, полягає в тому, що його можна розглядати як окрему інноваційну форму надання соціальних послуг.

Відповідно до Закону України «Про соціальні послуги» (2019) система надання соціальних послуг – це правова основа, принципи, способи і форми надання соціальних послуг, сукупність суб'єктів, що взаємодіють на всіх етапах організації надання соціальних послуг [1].

Відповідно класифікації, що представлена у Ст. 16 цього ж Закону, соціальні послуги поділяються на послуги, спрямовані на:

- 1) соціальну профілактику – запобігання виникненню складних життєвих обставин та/або потраплянню особи/сім'ї в такі обставини;
- 2) соціальну підтримку – сприяння подоланню особою/сім'єю складних життєвих обставин;
- 3) соціальне обслуговування – мінімізацію для особи/сім'ї негативних наслідків складних життєвих обставин, підтримку їх життєдіяльності, соціального статусу та включення у громаду [1].

Інклюзивний туризм можна віднести до кожної з цих груп. По-перше, участь у реалізації маршрутів інклюзивного туризму сприяє формуванню у дітей та молоді соціально спрямованих ціннісних орієнтацій, толерантності, емпатії, тим самим сприяє не лише попередженню виникненню, поширенню чи загостренню негативних соціальних явищ, а й створює умови для повноцінного функціонування суспільства та життєдіяльності окремих осіб. У процесі інклюзивного туризму можна впроваджувати тематичні програми, застосовувати методи соціальної реклами, проводити тематичні дискусії, диспути, конкурси, змагання, розвиваючі і рольові ігри, профілактичні тренінги тощо.

У межах другої складової класифікації соціальних послуг інклюзивний туризм спрямований на мінімізацію наслідків інвалідності, позиціонування людини як активного суб'єкта суспільного життя, забезпечення фізичного оздоровлення та позитивного психоемоційного стану.

Щодо соціального обслуговування, то інклюзивний туризм включає систему психолого-педагогічних, соціально-виховних, освітньо-пізнавальних, корекційних, фізкультурно-оздоровчих заходів для дітей та молоді з ООП в умовах туризму, спрямованих на їхню комплексну реабілітацію, оздоровлення та соціальну інтеграцію з метою відновлення основних соціальних функцій особистості, психічного, фізичного і морального здоров'я, соціального статусу.

За типами соціальні послуги поділяються на прості та комплексні. Відтак інклюзивний туризм є складовою останніх, що передбачають узгоджені дії фахівців з надання постійної